

دعای روز سی ام

اللَّهُمَّ اجْعَلْ صِيَامِي فِيهِ بِالشُّكْرِ، وَالْقَبُولِ عَلَى مَا تَرْضَاهُ وَ يَرْضَاهُ الرَّسُولُ مُحْكَمَةً
فُرُوعُهُ بِالْأَصُولِ بِحَقِّ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ:

خداوندا در این روز روزه مرا با جزای خیر و مقبول حضرتت آن گونه قرار ده
که مورد پسند خود و رسولت واقع گردد. آن روزه ای که فروغش با اصول
استوار باشد. به حق سید ما محمد و آل اطهارش و ستایش خدای را که
پروردگار عالمیان است.

ترجمه منظوم دعا

ای خدا ای خالق صعب و ذلول	کن در این مه روزه ما را قبول
با قبول و شکر محسوبش بدار	زین حقیر ناقص پست جهول
گرچه قابل نیست در درگاه تو	لیک گر ردش کنی گردد ملول
آن چنان باشد که آید او پسند	هم به درگاه تو هم نزد رسول
با وجود صوم خوبان جهان	بالحفاظ روزه قوم فحول
کی ز ما آید تو را اندر نظر	خواهش ما هست بیجا و فضول
هم مگر از راه فضل بی شمار	این عبادت را نفرمایی نکول
خواهش دیگر که از راه کرم	فرع او محکم نمایی با اصول
حق احمد سید ختم رسل	هم به آتش بهترین اهل عقول
کل این اشعار از طبع شهاب	گفته شد با نقص چون باشد عجول
خواهش او از عموم ناظرین	غمض عین از خلط ابواب و فصول

فقره اول: درخواست قبول شدن روزه

اللَّهُمَّ اجْعَلْ صِيَامِي فِيهِ بِالشُّكْرِ، وَالْقَبُولِ عَلَى مَا تَرْضَاهُ وَ يَرْضَاهُ الرَّسُولُ:
خداوندا! در این روز روزه مرا با جزای خیر و مقبول حضرتت آن گونه قرار ده که
مورد پسند خود و رسولت واقع گردد.

مقبولیت طاعات

ارزش هر طاعت به مقبولیت آن است. تا نماز ما قبول نشود، ارتقا نمی‌یابد و بالا نمی‌رود. تا روزه ما پذیرفته نشود، اثرگذار نیست و ارجی و اوجی ندارد، قبول اعمال به نیت و اخلاص و تقید و عبودیت در برابر خداست.

سی روز روزه گرفتیم و نماز به پا داشتیم، امروز از خداوند می‌خواهیم روزه‌مان را مقرون به شکر و قبول قرار دهد، آن‌گونه که او و رسولش از آن راضی باشند. آری، خداوند روزه‌ای را ارزش می‌نهد و می‌پذیرد که آمیزه‌ای از پرهیز و ایمان باشد.

می‌دانیم که روزه بر دو وجه است: یکی صورت باطنی روزه و دیگر صورت ظاهری روزه است. صورت ظاهری روزه همان امساک از خوردن و آشامیدن و پرهیز از مبطلات روزه است. از دقایقی قبل از طلوع فجر صادق تا غروب آفتاب؛ ولی صورت باطنی روزه در واقع، اثر آن در روح و جان و ایجاد طهارت روح و تهذیب نفس در روزه‌دار است و روزه با همراه شدن این دو وجه مقبول خداوند واقع خواهد شد.

در این حال شکر و سپاس الهی نسبت به عبادت بنده، همان مهر قبول اوست. او آن هنگام طاعت را قبول می‌کند که «خداپسند» باشد. الگوگیری از سنت‌های او اطاعت و رضایت خدا را به همراه دارد.

چنانکه روزه‌دار در ظاهر، خود را از خوردن و آشامیدن باز می‌دارد، باطن خود را از عیوب، گناهان، تیرگی‌ها، غفلت‌ها و ظلمت میل به باطل پاکیزه گرداند و اگر روزه‌دار بر این امر مهم موفق شود، روزه او با اخلاص همراه شده و مورد رضایت خدا و رسول واقع می‌شود. طاعت و عبادتی که آلوده گناه باشد، ارزشی ندارد. دهانی که به روزه بسته شده؛ اما به غیبت و تهمت همواره گشوده است، مهر روزه را هم شکسته!

از خدا می‌طلبیم دل و زبانمان را از گناه دور بدارد و روزه ما را مقبول و مورد رضایت خود پیامبر و اهل بیتش قرار دهد و مهر «شکر» و «قبول» آنها را بر آن ثبت کند.

روزه‌ای که خدا و رسول از آن راضی باشند

در دعای امام سجاد علیه السلام، در استقبال ماه مبارک رمضان می‌خوانیم:

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَ أَلْهَمْنَا مَعْرِفَةَ فَضْلِهِ وَ إِجْلَالَ حُرْمَتِهِ وَ التَّحِيَّظَ مِنْهَا حَظْرَتَ فِيهِ وَ أَعِنَّا عَلَى صِيَامِهِ بِكَفِّ الْجَوَارِحِ عَنِ مَعَاصِيكَ وَ اسْتِعْمَالِهَا فِيهِ بِمَا يُرْضِيكَ»^۱.

۱. صحیفه سجادیه؛ دعای ۴۴.

بار خدایا بر محمد و آل او درود فرست و شناسایی برتری آن را بر ماه‌های دیگر و بزرگ‌داشتن حرمت و حقش را که قیام و ایستادگی بر آن واجب است و دوری‌گزیدن از آنچه را که منع و حرام کرده‌ای، به ما الهام و ما را به روزه‌داشتن آن به وسیله بازداشتن اندام از گناهان و به کار بردن آنها به آنچه تو را خشنود می‌گرداند، یاری فرما.

سپس حضرت راه جلب خشنودی خدا را بیان کرده و می‌فرماید:

«حَتَّى لَا نُصْغِيَ بِأَسْمَاعِنَا إِلَى لَعْوٍ وَلَا نُسْرِعَ بِأَبْصَارِنَا إِلَى لَهْوٍ وَحَتَّى لَا نَبْسُطَ أَيْدِينَا إِلَى مَحْظُورٍ وَلَا نَخْطُوَ بِأَقْدَامِنَا إِلَى مَحْجُورٍ وَحَتَّى لَا تَعِيَ بَطُونُنَا إِلَّا مَا أَحَلَّتْ وَلَا تَنْطِقَ أَلْسِنَتُنَا إِلَّا بِمَا مَثَلَتْ وَلَا نَتَكَلَّفَ إِلَّا مَا يُدْنِي مِن تَوَابِكِ وَلَا نَتَعَاطَى إِلَّا الَّذِي يَبْقَى مِن عِقَابِكِ ثُمَّ خَلَّصْ ذَلِكَ كُلَّهُ مِن رِثَاءِ الْمُرَائِينَ وَ سَمْعَةَ الْمُسْمِعِينَ كَمَا نُشْرِكُ فِيهِ أَحَدًا دُونَكَ وَلَا نَبْتَغِي فِيهِ مُرَادًا سِوَاكَ»^۱ تا با گوش‌هایمان سخن بیهوده گوش ندهیم و با چشم‌هایمان به سوی کارهایی که انسان را از مقصود باز دارد، نشتابیم و تا دست‌هایمان را به حرام دراز نکنیم و با پاهایمان به سوی آنچه منع و حرام گشته نرویم و تا شکم‌هایمان را نگاه داریم و گرد نیاوریم، جز آنچه از خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها که تو حلال و روا گردانیده‌ای و زبان‌هایمان گویا نشود، جز به آنچه تو به وسیله قرآن و گفتار پیامبر و امامان علیهم‌السلام به ما خبر داده‌ای و رنج نکشیم، جز آنچه عبادت تو و خدمت خلقت باشد، تا به پاداش تو نزدیک گردیم و به جا نیاوریم، جز آنچه که از کیفر تو نگاه دارد؛ سپس همه آن کردارها را از ریا و خودنمایی و از شنیدن شنوندگان، خالص و پاکیزه گردان. همانا از آن اعمال کسی را با تو شریک نگردانیم و جز تو در آن مقصود و خواسته‌ای نطلبیم.

بنابراین اگر روزه ما از چنین ویژگی‌های برخوردار گردید، می‌توان گفت که مقبول خدا و رسول او واقع می‌شود.

ماه رمضان، میدان مسابقه

امام مجتبی علیه‌السلام در روزهای پایانی ماه مبارک رمضان از کنار جماعتی که مشغول خنده و شوخی بودند، عبور کردند. حضرت با ناراحتی به آنها فرمود:

«خدا ماه رمضان را میدان مسابقه بندگان قرار داده است. دسته‌ای گوی سبقت می‌ربایند و پیروز می‌شوند و تعدادی هم از دیگران عقب می‌مانند و سرافکنده می‌شوند.

عجیب است در روزی که پیشی گیرندگان پیروز شده‌اند و عقب‌ماندگان زیانکار گردیده‌اند، جمعی به شوخی و خنده مشغولند. به خدا سوگند اگر پرده در افتد، امروز نیکوکار، مشغول پاداش خود و عقب افتاده، گرفتار بدی‌های خود است و برای احدی فرصتی برای شوخی و لهو و لعب باقی نمی‌ماند.^۱

وداع با رمضان

رمضان ماه خدا، ماه سخن گفتن خدا، ماه مردم، ماه بیدارشدن مردم، ماه آگاه کردن آنها که نمی‌دانند و ماه تذکر دادن به آنها که می‌دانند، ماه برانگیختن آنها که نشسته‌اند و ماه بازگرداندن آنها که برگشته‌اند، ماه نیرو دادن فریادی که در حال شکستن است، ماه گره کردن مشت‌هایی که باز می‌شوند و قدم‌هایی که آهسته می‌گردند، ماه بسیج کردن سپاهی که متفرق است و ...

رمضان با همه زیبایی‌ها و فیض و رحمت‌های بی‌کرائش از میان ما خاکیان رخت بریست و روزه‌داران اکنون پیروزی خویش بر سختی‌های گرسنگی و تشنگی و تمایلات و خواهش‌های نفسانی و خشم‌ها و شهوت‌ها را جشن می‌گیرند. از یک سو از اینکه توانسته‌اند با مراقبت‌های مستمر و محاسبه‌های دقیق از نفس، راه تزکیه درون را هموار کرده و به درجات و مراحل از تقوا و عفاف نایل آیند، مسرور و مشعوفند و از دیگر سو در وداع با ماه خدا مغموم و اندوهناکند و این غم و شادی؛ هر دو راهگشای بندگان مؤمن خدا به رشد و کمال معنوی است.

زیباترین تعابیر در وداع با رمضان سخنان و تعابیر حضرت امام زین‌العابدین است. با فرازهایی از این تعابیر زیبا و ژرف، رمضان را وداع می‌گوییم:

بار خدایا! تو ما را به دین برگزیده و آیین مورد رضایت و راه سهل و آسان خود هدایت نمودی و نسبت به طریقه تقرب به خودت و رسیدن به کرامتت ما را بصیرت دادی.

بار خدایا! و تو در زمره برگزیده این وظایف و اعمال ویژه از واجبات، ماه رمضان را قرار دادی و از میان همه زمان‌ها و روزگارا اختیارش کردی و بر همه اوقات سال برتری‌اش نهادی؛ زیرا که در آن قرآن و نور نازل کردی و مردمان را بر به پای خاستن برای عبادت خود ترغیب فرمودی و شب قدر را که از هزار ماه بهتر است تجلیل نمودی؛ چون رمضان را به ما عطا کردی، ما را بر دیگر امت‌ها مقدم داشتی و ما به فرمان تو روز این ماه را روزه گرفتیم و با یاری تو شب را به قیام در عبادت سپری

۱. من لا یحضره الفقیه؛ ج ۲، ص ۱۷۴.

کردیم و این‌گونه خود را در معرض رحمت که ما را در جوار آن نهاده‌ای، قرار دادیم و آن را وسیله‌ای برای دریافت ثواب تو ساختیم. و در آنچه از فضل و عطا از تو درخواست شود، بخشنده‌ای و نسبت به کسی که در راه قرب تو می‌کوشد، نزدیک هستی.

بار خدایا! ماه رمضان در میان ما بس ستوده زیست و ما را مصاحب و یاری نیکو بود و گران‌بهاترین سودهای مردم جهان را به ما ارزانی داشت؛ اما چون زمانش به سر رسید و عدد روزهایش به آخر، آهنگ رحیل کرد.

بار خدایا! اینک ما با رمضان وداع می‌کنیم؛ همچون وداع با عزیزی که فراقش بر ما گران است و رفتنش ما را غمگین و گرفتار وحشت و تنهایی کند. عزیزی که او را بر ما پیمانی است که باید نگه داریم و حرمتی که باید رعایت کنیم و حقی که باید ادا نماییم؛ پس اکنون می‌گوییم:

بدرود ای بزرگ‌ترین ماه خداوند و ای عید اولیای خدا؛ بدرود ای گرمی‌ترین اوقاتی که ما را مصاحب و یار بودی؛ ای بهترین ماه در همه روزها و ساعت‌ها. بدرود که آزادشدگان از عذاب خداوند در تو چه بسپارند و چه نیکبخت است آن‌که حرمت تو را نگه داشت.

بدرود که چه بسا گناهان که از نامه عمل ما زدودی و چه بسا عیب‌ها که پوشیده داشتی.

بدرود ای ماهی که تا تو بودی، امن و سلامت بود.

بدرود ای آن‌که در مصاحبت تو نه کراهت بود، و نه در معاشرتت ناپسندی. بدرود که سرشار از برکات بر ما آمدی و ما را از آلودگی‌های گناه شستشو دادی. بدرود که به هنگام وداع از تو نه غباری به دل داریم و نه از روزهاات ملالتی در خاطر. بدرود که چه بدی‌ها با آمدنت از ما دور شد و چه خیرات که ما را نصیب آمد. بدرود تو را و آن شب قدر تو که از هزار ماه بهتر است.

بار خدایا! ما آشنای این ماهیم، ماهی که ما را بدان شرف و منزلت دادی و بر برکت نعمت و احسان خویش، روزه داشتنت را توفیق دادی؛ در حالی که مردمان شقی قدرش را نشناختند و با شور بختی خویش از فضیلتش محروم ماندند.

ای خداوند! تو بودی که ما را برگزیدی و به شناخت این ماه توفیق عنایت کردی و به سنت آن راه نمودی؛ تو بودی که ما را توفیق روزه‌داشتن و نماز گزاردن ارزانی داشتی، هرچند ما قصور ورزیدیم و اندکی از بسیار به جای آوردیم.

بارخدایا! حمد تو راست در حالی که به بدکرداری خویش اقرار می‌کنیم و به تبهکاری خویش معترفیم! ... عذر تقصیر ما را در ادای حق خود بپذیر و ... بارخدایا! در این ماه اگر قصد گناه کرده‌ایم، یا مرتکب آن شده‌ایم، یا به عمد خطایی از ما سرزده، یا از سر فراموشی ستمی بر خود روا داشته‌ایم، یا پرده حرمت دیگری را دریده‌ایم، بارخدایا بر محمد و خاندانش درود بفرست و گناه ما را در پرده اغماض فرو پوش و ما را عفو کن و در برابر دیدگان شماتت‌کنندگان قرار مده و زبان طاعنان در حق ما دراز مگردان و ما را به رأفت پایان‌نیافتنی و فضل و کرم نقصان‌ناپذیر خود به کاری برگمار که خطاهایی را که در این ماه مرتکب شده‌ایم و تو آن را نپسندیده‌ای، از میان ما ببرد یا فرو پوشد.

بارخدایا! اگر کسی از بندگان تو، حق این ماه را آن‌چنان که شایسته اوست، رعایت کرده و حرمتش نگه داشته و وظایف خود و احکام آن را به جای آورده و از گناهان پرهیز کرده و به تو تقرب جسته، آن‌سان که خشنودی تو نصیبش شده و رحمت تو بر او روی نهاده؛ همانند مزدی که او را می‌دهی، از خزانه بی‌نیازی‌ات به ما نیز ارزانی دار و چند برابر آن از فضل خود عطا فرمای که خزاین فضل تو را نقصان نیست؛ بلکه همواره در افزایش است و معادن احسان تو دستخوش فنا نشود و بخشش تو چه بخششی گواراست.

ای خداوند! ما در این روز فطر، روز عید و شادمانی مؤمنان، روز اجتماع مسلمانان به گرد یکدیگر، از هر گناه که مرتکب شده‌ایم و از هر کار زشت که از این پیش از ما سر زده و از هر خیال بد که در دل خود پنهان داشته‌ایم، توبه می‌کنیم؛ توبه کسی که در دل خیال بازگشتش به گناه نیست و بار دیگر به گناه باز نگردد؛ توبه‌ای بی‌بازگشت و عاری از هرگونه شک و ریب.

بارخدایا! چنین توبه‌ای را از ما بپذیر و از ما خشنود شو و ما را در آن توبه ثابت قدم گردان. بارخدایا! ما را در شمار توبه‌کنندگانی درآور که محبت خود را به آنان ارزانی داشته‌ای و پذیرفته‌ای که به طاعت تو باز گردند؛ ای دادگرت‌ترین دادگران. بارخدایا! از پدران و مادران و هم‌کیشان ما، آنان که دیده از جهان بسته‌اند و آنان که هنوز جام مرگ ننوشیده‌اند در گذر.

بارخدایا! بر محمد پیامبر ما و خاندان او درود بفرست؛ هم‌چنان که بر ملائکه مقربین خود درود فرستاده‌ای و بر او و خاندانش درود بفرست؛ آن‌سان که بر پیامبران مرسل خود درود فرستاده‌ای و درود بفرست بر او و خاندانش؛ آن‌سان که بندگان صالح خود را درود فرستاده‌ای، درود برتر از درود آنها، ای پروردگار جهانیان؛ درودی که

برکت آن به ما رسد و سود آن نصیب ما گردد و سبب استجاب دعا شود؛ که تو کریم تر کسی هستی که بدو رغبت توان یافت و کارسازترین کسی هستی که بدو توکل توان کرد و تو خود بخشنده ترین کسان به سائلان درگاه خود هستی.^۱

فقره دوم: اصول و فروع روزه

مُحَكَّمَةٌ فُرُوعُهُ بِالْأَصُولِ

در عبارت دیگری از دعای امروز می خوانیم: خدایا فروع روزه ما را به واسطه اصولش استوار گردان، امساک و خودداری از مبطلات روزه؛ حتی حفظ اعضاء و جوارح از معاصی و گناهان فرع بر عمل روزه است و آنچه اصل و باطن روزه به حساب می آید، اسراری است که در این عمل نهفته است، علمای اخلاق برای روزه سه درجه ذکر کرده اند، روزه عام، روزه خاص و روزه خاص الخاص که در شرح دعای روز اول به آن اشاره شده است.

فروع روزه به واسطه اصولش ثابت و محکم می گردد و روزه روزه دار، مصداق روزه ای خواهد شد که رسول خدا می گوید. خداوند تبارک و تعالی فرمود:

«الْصَّوْمُ لِي وَ اَنَا اَجْزَى بِهِ وَ لَلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ حِينَ يُفْطِرُ وَ حِينَ يَلْقَى رَبَّهُ وَ اَلَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ عِنْدَ اللَّهِ اَطْيَبُ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ»^۲ روزه برای من است و من در برابر آن پاداش می دهم. شخص روزه دار دو شادی دارد: یکی هنگامی که افطار می کند و دیگر هنگامی که پروردگارش را ملاقات می کند. قسم به کسی که جان محمد در دست اوست، بوی دهان روزه دار که ناشی از گرسنگی است، نزد خدا خوش تر از بوی مشک است.

فقره سوم: قسم به محمد و آل محمد

بِحَقِّ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ اَلِهِ الطَّاهِرِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

به حق سید ما محمد و آل اطهارش

حق اهل بیت عليهم السلام بر گردن ما در حال حاضر چیست؟

در جمله دیگری از دعای امروز خداوند را به حق پیامبر و اهل بیت او می خوانیم و آنان را در پیشگاه او واسطه قرار می دهیم. راستی تاکنون با خود اندیشیده ایم حق پیامبر و اهل بیت عليهم السلام چه می باشد؟

۱. صحیفه سجادیه؛ دعای ۴۵.

۲. سید عبدالله شبیر؛ الاخلاق؛ باب اسرار روزه.

رعایت حقوق اهل بیت علیهم السلام بسیار مهم، لازم و ضروری است که هر شیعه باید در ادای آن کوشش کند و نهایت تلاش خود را به عمل آورد که در ذیل به چند مورد از حقوق مهم اهل بیت علیهم السلام اشاره می‌کنیم:

۱. قبول ولایت امیرالمؤمنین و فرزندان آن حضرت است.

اصبغ بن نباته از امیرالمؤمنین علی علیه السلام روایت کرده که حضرت فرمود:

«ای مردم سخن مرا بشنوید و در مورد من فکر کنید و بدانید که جدایی نزدیک است. من امام نیکی‌ها برای شما، وصی بهترین خلق خدا و همسر سرور زنان عالم و پدر اهل بیت پاک و امامان هدایت‌گر هستم. من برادر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، وصی، وزیر، همنشین، برگزیده، دوست و رفیق او بودم، من امیرمؤمنان و پیشوای و سید اوصیاء الهی هستم. جنگ با من، جنگ با خداست و تسلیم در برابر من، تسلیم امر خداست و فرمانبرداری از من، اطاعت خداست و ولایت من، ولایت خدا و شیعیان من اولیاء خدا و یاران من یاران خدا. به خدایی که مرا خلق کرده است، نمی‌باشد چیزی که همانا یاران محمد صلی الله علیه و آله و سلم آن را حفظ نموده و در ذهن‌ها پرورانده‌اند. همانا ناکتین و قاسطین و مارقین مورد لعنت رسول خدا می‌باشند. کسی که تکذیب کند، به تحقیق که زیانکار گردیده است.^۱

اگر بنده مؤمن ولایت آنان را بپذیرد و تسلیم امرشان باشد، شاید بتواند بخش کوچکی از حق آنها را به جا آورد؛ همان‌گونه که قرآن کریم ما را به این اطاعت و اجابت دعوت کرده و می‌فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ»^۲ ای اهل ایمان فرمان خدا و رسول و والیان امر از طرف خدا و رسول را اطاعت کنید.

۲. حفظ آبروی اهل بیت علیهم السلام با مراقبت در اعمال خودمان که متسبب به آن بزرگواران هستیم.

امام صادق علیه السلام فرمودند:

«مَعَاشِرَ الشَّيْعَةِ كُونُوا لَنَا زَيْنًا وَلَا تَكُونُوا عَلَيْنَا شَيْنًا»^۳ ای گروه شیعه زینت ما باشید و زشتی ما نباشید.

۱. من لایحضر الفقیه؛ ج ۴، ص ۳۱۰.

۲. نساء: ۵۹.

۳. أمالی الصدوق؛ ص ۴۰۰.

۳. محبت و دوستی به اهل بیت پیامبر اکرم می‌باشد که پاداش رسالت است و از وظایف واجب ما می‌باشد. خداوند در قرآن می‌فرماید:

«قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ»: ^۱ بگو: بر این رسالت مزدی از شما، جز دوست داشتن خویشاوندان نمی‌خواهم.

۴. ترک گناه و زشتی تا به هنگام عرضه اعمال ما به امام، سبب رنجش و ناراحتی ایشان نشویم.

اعمال و کردار شیعیانمان در صبح و شام بر ما عرضه می‌گردد. اگر در کردارهای آنها گناهی باشد، از خداوند درخواست می‌کنیم از آنها درگذرد و اگر دارای اعمال حسنه باشند، از آن تقدیر می‌کنیم.^۲

۵. شناخت مکتب اهل بیت علیهم‌السلام تا بدان عمل نموده و آن را ضایع ننماییم.

حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: «خدای تبارک و تعالی ما را در راه و طریق معرفت خود قرار داد. کسانی که از ولایت ما روگردانیده و دیگران را بر ما ترجیح دهند، از صراط مستقیم منحرفند [در قیامت از صراط بسر در آیند] برابر نیست و برابر نیست کسانی که مردم به آنها پناه گیرند [که ما اهل بیت پیغمبر باشیم]، با کسانی که خود محتاج پناهندگی به دیگران باشند [که پیشوایان عامه باشند].^۳

۶. اطاعت از دستورات اهل بیت علیهم‌السلام

حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید:

«لَنَا عَلَى النَّاسِ حَقُّ الطَّاعَةِ وَالْوَلَايَةِ وَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ حُسْنُ الْجَزَاءِ»: ^۴ ما راست بر مردم حق فرمانبرداری و دوستی و از برای ایشان است از خدای سبحانه نیکویی جزاء.

۷. براءت و بیزاری از دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام

از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده: «هر کس برای رضای خدا دشمنان ما را دشمن دارد و دشمنی آنان را در دلش پنهان کند، روز قیامت وارد محشر شود و بر او به اندازه تپه‌های ریگ و کف دریاها گناه باشد، خدای تعالی برایش می‌آمزد». ^۵

۱. شوری: ۲۳.

۲. مستند الإمام الرضا علیه السلام؛ ج ۱، ص ۲۰۷.

۳. الکافی؛ ج ۱، ص ۱۸۴.

۴. تصنیف غرر الحکم و درر الکلم؛ ص ۱۱۷.

۵. إرشاد القلوب إلى الصواب؛ ج ۲، ص ۲۵۳.

۸. زیارت اهل بیت علیهم السلام

امام رضا علیه السلام: «به درستی که از برای هر امامی عهدی است در گردن دوستان او و شیعیان او به درستی که از تمامی وفای عهد و نیکی ادای آن زیارت قبرهای ایشان است»^۱.

۹. احیای امر اهل بیت علیهم السلام به معنای ترویج مکتب آنها

حضرت رضا علیه السلام فرمودند: «خدا رحمت کند بنده را که زنده بدارد امر ما را. عرض کردم: چگونه امر شما را زنده بدارد؟ فرمود: علوم ما را بیاموزد و به مردم تعلیم کند؛ چه مردم اگر محاسن و تدارک کلام ما را بدانند، ما را پیروی کنند»^۲. البته حقوق ایشان بسیار است و ماهیت این حقوق نیز با دقت در مسائل گفته شده، چیزی جز منفعت به حال خودمان نیست.

فضیلت و پاداش درود بر پیامبر و آل او

در اینجا باید به دو موضوع توجه کنیم: اول اینکه نقش صلوات و اجابت دعا و اهمیت آن را بیان کرده و دوم اینکه به شمه‌ای از حق آن سروران بزرگ بر خود بپردازیم. در روایتی از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌خوانیم: «كُلُّ دُعَاءٍ مَحْجُوبٌ حَتَّى يُصَلَّى عَلَي النَّبِيِّ»^۳: هر دعایی پوشیده شده و به اجابت نمی‌رسد تا اینکه بر پیامبر درود و تهنیت فرستاده شود. (در این خصوص در فقره آخر دعای روز هفدهم در همین کتاب به آن اشاره شده است).

در روایتی از پیامبر نقل شده که فرمود:

«أَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ فَإِنَّ الصَّلَاةَ عَلَيَّ نُورٌ فِي الْقَبْرِ وَ نُورٌ عَلَي الصِّرَاطِ وَ نُورٌ فِي الْجَنَّةِ»^۴: بر من بسیار درود بفرستید؛ زیرا درود فرستادن بر من نوری در قبر و نوری در صراط و نوری در بهشت است.

همچنین فرمود: «صدای خود را به درود فرستادن بر من بلند کنید که نفاق را از بین می‌برد»^۵.

۱. جامع الأخبار؛ ص ۳۳.

۲. عیون أخبار الرضا علیه السلام؛ ج ۱، ص ۳۰۷.

۳. میزان الحکمه؛ ج ۵، ص ۴۳۰.

۴. بحار الانوار؛ ج ۹۴، ص ۷۰.

۵. وسائل الشیعه؛ ج ۴، حدیث ۱۲۱۶.

فقره چهارم: حمد خدا

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ:

و ستایش خدای را که پروردگار عالمیان است.

خدایی که همه کمالات را دارد (الله) و پروراننده همه چیز است (رب العالمین)، شایسته ستایش است و چون ستایش در برابر بخشش کمال و جمال است و این نیز در انحصار خداست؛ پس حمد ویژه اوست و خداوند، یگانه محمود است. ستایش هر ستایش‌گری، در برابر هر کمال و جمالی، در حقیقت حمد خداست و جز او هیچ‌کس سزاوار ستایش نیست. خدای سبحان رب هر «عالم» است و آن را به سوی کمال مناسبش سوق می‌دهد و «عالم» چیزی است که به وسیله آن علم حاصل شود «ما يُعَلَّمُ به» و چون در جهان هستی هر موجودی نشانه خداوند است؛ پس هر موجودی در حد خود یک عالم است و با ربوبیت خدای سبحان به سوی کمال خود پیش می‌رود.

خدای سبحان نه تنها یگانه محمود که یگانه حامد نیز هست؛ زیرا حمد حقیقی بدون شناخت ولی نعمت و همه کمالات و نعمت‌های او میسر نیست و غیر خدا چنین شناختی ندارد.^۱

رب به کسی گفته می‌شود که هم مالک و صاحب چیزی است و هم در رشد و پرورش آن نقش دارد. خداوند هم صاحب حقیقی عالم است و هم مدبر و پروردگار آن؛ پس همه هستی حرکت تکاملی دارد و در مسیری که خداوند معین کرده، هدایت می‌شود.

حمد خداوند متعال در آغاز پنج سوره قرآن آمده است که عبارتند از:

۱. سوره حمد: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»؛
۲. سوره انعام: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ...»؛

۳. سوره کهف: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ...»؛

۴. سوره سبأ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ»؛

۵. سوره فاطر: «الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ».

سپس می‌توان گفت که بهترین، نیکوترین و جامع‌ترین تعبیر از حمد، در سوره فاتحه‌الکتاب شده؛ چون از لفظ «العالمین» یاد شده دارای تمام صفات گفته شده در

۱. تفسیر تسنیم؛ ج ۱، ص ۳۲۶.

ابتدای سوره‌های دیگر است. مفهوم حمد، ترکیبی از مفهوم مدح و شکر است. انسان در برابر جمال و کمال و زیبایی، زبان به ستایش و در برابر نعمت و خدمت و احسان دیگران، زبان به تشکر می‌گشاید. خداوند متعال به دلیل کمال و جمالش، شایسته ستایش و به دلیل احسان‌ها و نعمت‌هایش، لایق شکرگزاری است.

الحمد لله؛ بهترین نوع تشکر از خداوند است. هر کس در هر جا، با هر زبانی، هرگونه ستایشی از هر کمال و زیبایی دارد، در حقیقت سرچشمه آن را ستایش می‌کند. البته حمد خداوند منافات با سپاسگزاری از مخلوق ندارد، به شرط آنکه به امر خدا و در خط و مسیر او باشد.

خداوند مسیر رشد و تربیت همه را تعیین نموده است:

«رَبَّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى»^۱

پروردگار ما همه موجودات را نعمت وجود بخشیده و سپس به راه کمالش هدایت نموده است. او به زنبور عسل یاد داده از چه گیاهی بمکد و به مورچه آموخته است چگونه قوت زمستانی خود را ذخیره کند و بدن انسان را چنان آفریده که هر گاه کمبود خون پیدا کرد، خون سازی نماید. چنین خداوندی، شایسته حمد و سپاسگزاری است.

خداوند، پروردگار همه آفریده‌هاست: «و هو رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ»^۲.

آنچه در آسمان‌ها و زمین و میان آنهاست، پروردگارشان اوست.

«رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا»^۳

«لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ»^۴.

هم آفرینش از اوست و هم اداره آن و او پرورش‌دهنده همه است.

مراد از «عالمین» یا فقط انسان‌ها هستند؛ مانند آیه ۷۰ سوره حجر که قوم لوط به حضرت لوط گفتند: «أَوَلَمْ نُنْهَكْ عَنِ الْعَالَمِينَ»: آیا ما تو را از ملاقات با مردم نهی نکردیم؟

یا مراد همه عوالم هستی است. «عالم» به معنای مخلوقات و «عالمین» به معنای تمام مخلوقات نیز استعمال شده است.

۱. طه: ۵۰.

۲. انعام: ۱۶۴.

۳. شعراء: ۲۴.

۴. اعراف: ۵۴.

نکته‌های «الحمد لله رب العالمین»

۱. همه ستایش‌ها برای اوست: «الْحَمْدُ لِلَّهِ»؛
  ۲. خداوند در تربیت و رشد هستی، اجباری ندارد؛ زیرا حمد برای کارهای غیر اجباری است: «الْحَمْدُ لِلَّهِ»؛
  ۳. همه هستی زیباست و تدبیر همه هستی نیکوست؛ زیرا حمد برای زیبایی و نیکویی است: «الْحَمْدُ لِلَّهِ»؛
  ۴. دلیل ستایش ما، پروردگاری اوست: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»؛
  ۵. رابطه خداوند با مخلوقات، رابطه دائمی و تنگاتنگ است: «رَبِّ الْعَالَمِينَ»؛
  ۶. همه هستی، تحت تربیت خداوند یکتاست: «رَبِّ الْعَالَمِينَ»؛
  ۷. امکان رشد و تربیت، در همه موجودات وجود دارد: «رَبِّ الْعَالَمِينَ»؛
  ۸. خداوند هم انسان‌ها را با راهنمایی انبیا تربیت می‌کند، (تربیت تشریحی) و هم جمادات و نباتات و حیوانات را رشد و پرورش می‌دهد (تربیت تکوینی): «رَبِّ الْعَالَمِينَ»؛
- مؤمنان در آغاز کتاب (قرآن) با نیایش به درگاه خداوند متعال «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» می‌گویند و در پایان کار در بهشت نیز، همان شعار را می‌دهند: «وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ».^۱